

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบหาความสัมพันธ์ (descriptive correlational research) เพื่อศึกษาบรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กร การจัดการความรู้ และหาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กรกับการจัดการความรู้ตามการรับรู้ของพยาบาลในโรงพยาบาลที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาการจัดการความรู้ในโรงพยาบาล ภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 17 โรงพยาบาลโดยทำการศึกษาระหว่างเดือนเมษายน – กรกฎาคม 2550

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา เป็นพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาการจัดการความรู้ในโรงพยาบาล ภาคเหนือตอนล่าง ทั้งหมด 17 แห่ง จำนวน 2,515 คน กลุ่มตัวอย่าง คือพยาบาล จำนวน 432 คน ที่ได้จากสูตรคำนวณกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามานะ ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 (Yamane, 1973 อ้างใน บุญใจ ศรีสถิตยัณรานุกร, 2547) จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างโดยคำนวณตามสัดส่วนของกลุ่มประชากร (proportionate stratified random sampling) เลือกกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มพยาบาลวิชาชีพ ด้วยการให้ผู้ประสานงานของแต่ละโรงพยาบาล ซึ่งเป็นพยาบาลวิชาชีพระดับปฏิบัติการ เป็นผู้แจกแบบสอบถามแก่พยาบาลในโรงพยาบาลที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาการจัดการความรู้ในโรงพยาบาล ภาคเหนือตอนล่างด้วยวิธีความสะดวก (convenience sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ เพศ สถานภาพสมรส ระดับวุฒิการศึกษาสูงสุด ขนาดโรงพยาบาลที่ปฏิบัติงาน ตำแหน่ง ระยะเวลาในการทำงาน ตำแหน่งในทีมการจัดการความรู้ การอบรมเกี่ยวกับการจัดการความรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการความรู้ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเติมคำและเลือกตอบ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามบรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กรในโรงพยาบาลที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาการจัดการความรู้ในโรงพยาบาล ภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งผู้วิจัยแปลจากเครื่องมือ The Learning Climate Questionnaire (LCQ) ของ บาร์ทรม และคณะ (Bartram et al., 1993) โดยผู้วิจัยได้รับอนุญาตจากเจ้าของเครื่องมือในการนำเครื่องมือมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้เรียบร้อยแล้ว แบบสอบถามมีข้อคำถามทั้งหมด 70 ข้อ เป็นคำถามปลายปิด ประกอบด้วยข้อความที่มีความหมายทางบวก 38 ข้อ และความหมายทางลบ 32 ข้อ ซึ่งแบ่งเป็น 7 ด้าน ได้แก่

2.1 รูปแบบของการจัดการและความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและพนักงาน มี 10 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 1, 8, 15, 22, 29, 36, 43, 50, 57, 64

2.2 เวลา มี 10 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 2, 9, 16, 23, 30, 37, 44, 51, 58, 65

2.3 เอกสิทธิ์และความรับผิดชอบ มี 10 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 3, 10, 17, 24, 31, 38, 45, 52, 59, 66

2.4 รูปแบบของทีม มี 10 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 4, 11, 18, 25, 32, 39, 46, 53, 60, 67

2.5 โอกาสในการพัฒนา มี 10 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 5, 12, 19, 26, 33, 40, 47, 54, 61, 68

2.6 แนวปฏิบัติในการทำงาน มี 10 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 6, 13, 20, 27, 34, 41, 48, 55, 62, 69

2.7 ความพึงพอใจในการทำงาน มี 10 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 7, 14, 21, 28, 35, 42, 49, 56, 63, 70

ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ โดยให้ผู้ตอบเลือกตั้งแต่เห็นด้วยมากที่สุด จนถึงเห็นด้วยน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

	ข้อความทางบวก	ข้อความทางลบ
เห็นด้วยมากที่สุด	5	1
เห็นด้วย มาก	4	2
เห็นด้วยปานกลาง	3	3
เห็นด้วยน้อย	2	4
เห็นด้วยน้อยที่สุด	1	5

การแปลความหมายของคะแนนโดยรวม ที่มีคะแนนรวมสูงหมายถึงองค์กรมีบรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กรที่ดี (ช่วงคะแนนที่เป็นไปได้ อยู่ระหว่าง 70-350) และคะแนนรวมต่ำหมายถึงองค์กรมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ไม่ดี แบ่งระดับของคะแนนโดยใช้หลักทางสถิติคือ พิสัย/จำนวนชั้น = (คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด)/5 ตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
70.00-126.00	บรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กรอยู่ในระดับไม่ดีที่สุด
126.01-182.00	บรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กรอยู่ในระดับไม่ดี
182.01-238.00	บรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กรอยู่ในระดับปานกลาง
238.01-294.00	บรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กรอยู่ในระดับดี
294.01-350.00	บรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กรอยู่ในระดับดีมาก

ส่วนการแปลความหมายของระดับคะแนนรายด้านนั้น แต่ละด้านมีจำนวนข้อ 10 ข้อ เท่ากัน ช่วงคะแนนรายด้านแต่ละด้านเท่ากับ 10-50 คะแนน คะแนนยิ่งสูง หมายถึงมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี การแบ่งระดับใช้วิธีเดียวกับคะแนนโดยรวม ได้เป็น 5 ระดับ ดังต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
10.00-18.00	บรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กรอยู่ในระดับไม่ดีที่สุด
18.01-26.00	บรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กรอยู่ในระดับไม่ดี
26.01-34.00	บรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กรอยู่ในระดับปานกลาง
34.01-42.00	บรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กรอยู่ในระดับดี
42.01-50.00	บรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กรอยู่ในระดับดีมาก

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการจัดการความรู้ขององค์กร โดยใช้เครื่องมือ KMAT (The knowledge management assessment tool) ที่ The American Productivity & Quality Center (APQC) และบริษัท Arthur Andersen ร่วมกันจัดทำขึ้น แปลโดยสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการติดต่อกับสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติเพื่อขออนุญาตนำเครื่องมือมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้เรียบร้อยแล้ว มีข้อคำถามทั้งหมด 24 ข้อ โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่

3.1 กระบวนการจัดการความรู้	มี 5 ข้อ	ได้แก่ข้อที่ 1-5
3.2 ภาวะผู้นำในการจัดการความรู้	มี 4 ข้อ	ได้แก่ข้อที่ 6-9
3.3 วัฒนธรรมในเรื่องการจัดการความรู้	มี 5 ข้อ	ได้แก่ข้อที่ 10-14
3.4 เทคโนโลยีในการจัดการความรู้	มี 6 ข้อ	ได้แก่ข้อที่ 15-20
3.5 การวัดผลการจัดการความรู้	มี 4 ข้อ	ได้แก่ข้อที่ 21-24

ลักษณะของคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ ไม่มีเลย มีน้อยมาก มีระดับปานกลาง มีในระดับที่ดี และมีในระดับที่ดีมาก ซึ่งให้คะแนนของข้อความเป็น 1, 2, 3, 4, 5 ตามลำดับ ลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด

การแปลความหมายของระดับคะแนนโดยรวม ที่มีคะแนนรวมสูงหมายถึงองค์กรมีการจัดการความรู้ในระดับดี (ช่วงคะแนนที่เป็นไปได้ อยู่ระหว่าง 24-120)) และคะแนนรวมต่ำ หมายถึงองค์กรมีการจัดการความรู้ในระดับที่ไม่ดี แบ่งระดับคะแนนโดยใช้หลักทางสถิติคือ พิสัย/จำนวนชั้น = (คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด)/5

ส่วนการแปลความหมายของคะแนนรายด้านนั้น พบว่าแต่ละด้านมีจำนวนข้อไม่เท่ากัน เกณฑ์ในการแปลความหมายจึงแสดงได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2

เกณฑ์ในการแปลความหมายระดับคะแนนรายด้านของการจัดการความรู้ขององค์กร

	ระดับการจัดการความรู้ขององค์กร				
	ไม่ดีที่สุด	ไม่ดี	ปานกลาง	ดี	ดีมาก
โดยรวม	24.00-43.20	43.21-62.41	62.42-81.62	81.63-100.83	100.84-120.00
กระบวนการจัดการความรู้	5.00-9.00	9.01-13.00	13.01-17.00	17.01-21.00	21.01-25.00
ภาวะผู้นำในการจัดการความรู้	4.00-7.20	7.21-10.41	10.42-13.62	13.63-16.83	16.84-20.00
วัฒนธรรมในเรื่องการจัดการความรู้	5.00-9.00	9.01-13.00	13.01-17.00	17.01-21.00	21.01-25.00
เทคโนโลยีในการจัดการความรู้	6.00-10.80	10.81-15.61	15.62-20.42	20.43-25.23	25.24-30.00
การวัดผลการจัดการความรู้	4.00-7.20	7.21-10.41	10.42-13.62	13.63-16.83	16.84-20.00

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity)

1.1 แบบสอบถามบรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กร (LCQ) นำไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยวิธีการแปลย้อนกลับ (back translation) โดยผู้วิจัยได้ทำการแปลแบบสอบถามทั้งหมดจากฉบับภาษาอังกฤษมาเป็นภาษาไทยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ 1 ท่าน แปลย้อนกลับจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ หลังจากนั้นผู้วิจัยและอาจารย์ที่ปรึกษาดูตรวจสอบว่าแบบสอบถามที่ผู้ทรงคุณวุฒิแปลเป็นฉบับภาษาอังกฤษนั้นมีเนื้อหาตรงกับต้นฉบับหรือไม่ ผู้วิจัยพบว่าแบบสอบถาม 4 ข้อมีเนื้อหาไม่ตรงกับต้นฉบับ ผู้วิจัย อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ จึงได้ทำการประชุมแก้ไขเพื่อให้ได้ใจความที่ถูกต้อง ตรงกับความหมาย และมีความเข้าใจที่ตรงกัน

1.2 แบบสอบถามการจัดการความรู้ขององค์กร (KMAT) ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยแล้วโดยสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ได้มาตรฐาน เป็นที่

ยอมรับและมีการนำมาใช้อย่างแพร่หลายในหน่วยงานทางราชการ ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิจัยโดยไม่ได้ดัดแปลงใดๆ ผู้วิจัยจึงไม่ได้นำไปตรวจสอบความตรงของเครื่องมือซ้ำ

2. การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) นำแบบสอบถามบรรยาการการเรียนรู้ขององค์กร และแบบสอบถามการจัดการความรู้ขององค์กร ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและได้แก้ไขปรับปรุงแล้วไปตรวจสอบความเชื่อมั่นก่อนนำไปใช้จริง โดยผู้วิจัยนำไปทดลองใช้กับพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลน่าน จังหวัดน่าน จำนวน 20 คน แล้วนำไปคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach' alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ดังนี้

แบบสอบถามบรรยาการการเรียนรู้ขององค์กร (LCQ) โดยรวม เท่ากับ 0.95 ส่วนรายด้านพบว่าด้านรูปแบบของการจัดการและความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและพนักงาน เท่ากับ 0.95 ด้านเวลา เท่ากับ 0.79 ด้านเอกสิทธิ์และความรับผิดชอบ เท่ากับ 0.78 ด้านรูปแบบของทีม เท่ากับ 0.94 ด้านโอกาสในการพัฒนา เท่ากับ 0.80 ด้านแนวปฏิบัติในการทำงาน เท่ากับ 0.72 และด้านความพึงพอใจในการทำงาน เท่ากับ 0.88

แบบสอบถามการจัดการความรู้ขององค์กร (KMAT) โดยรวม เท่ากับ 0.96 ด้านกระบวนการจัดการความรู้ เท่ากับ 0.92 ด้านภาวะผู้นำในการจัดการความรู้ เท่ากับ 0.81 ด้านวัฒนธรรมในเรื่องการจัดการความรู้ เท่ากับ 0.79 ด้านเทคโนโลยีในการจัดการความรู้ เท่ากับ 0.87 และด้านการวัดผลการจัดการความรู้ เท่ากับ 0.88

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 362 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach' alpha coefficient) ดังนี้ แบบสอบถามบรรยาการการเรียนรู้ขององค์กร (LCQ) โดยรวม เท่ากับ 0.94 และแบบสอบถามการจัดการความรู้ขององค์กร (KMAT) โดยรวม เท่ากับ 0.93 ตามลำดับ

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

โครงการการทำวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ได้ส่งเข้ารับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรม คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และขออนุญาตคณะกรรมการจริยธรรมของโรงพยาบาลทั้ง 17 แห่ง ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ว่าไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิสวัสดิภาพ และไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้เข้าร่วมวิจัย และจะได้รับการพิทักษ์สิทธิในการให้ข้อมูล โดยผู้เข้าร่วมวิจัยได้รับการชี้แจงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติในการตอบแบบสอบถาม ว่าสามารถให้ข้อมูลตามความเป็นจริง และไม่ต้องระบุชื่อลงในแบบสอบถาม ซึ่ง

ข้อมูลที่ได้นี้ผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้นและจะนำเสนอในภาพรวม ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีสิทธิที่จะตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมการศึกษากครั้งนี้ และในขณะที่เข้าร่วมการวิจัยสามารถถอนตัวจากการวิจัยได้ตลอดเวลา โดยการถอนตัวจากการวิจัยจะไม่มีผลใดๆต่อการปฏิบัติงานของกลุ่มตัวอย่าง

การรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือผ่านคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถึงผู้อำนวยการ และหัวหน้ากลุ่มการพยาบาลโรงพยาบาลที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาการจัดการความรู้ ภาคเหนือตอนล่างทั้ง 17 แห่ง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขออนุญาตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามผ่านผู้อำนวยการ โรงพยาบาลถึงผู้ประสานงานในแต่ละโรงพยาบาล เพื่อขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถามให้กับพยาบาล ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการในแต่ละโรงพยาบาลด้วยการให้ผู้ประสานงานของแต่ละโรงพยาบาล เป็นผู้แจกแบบสอบถามแก่พยาบาลตามสะดวก พร้อมกับแนบจดหมายแนะนำตัว และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
3. ขอความร่วมมือผู้ประสานงานรวบรวมแบบสอบถามส่งกลับคืนให้ผู้วิจัยทางไปรษณีย์ภายใน 2 สัปดาห์
4. ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนหลังจากส่งแบบสอบถาม 2 สัปดาห์ ได้รับแบบสอบถามจำนวน 139 ฉบับ ผู้วิจัยโทรศัพท์ติดตามแบบสอบถามจากผู้ประสานงานของแต่ละโรงพยาบาลใน 2 สัปดาห์ต่อมา ได้รับแบบสอบถามจำนวน 74 ฉบับ และได้รับทราบจากหัวหน้ากลุ่มการพยาบาลโรงพยาบาลกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ว่าทางโรงพยาบาลขอถอนตัวจากการเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากไม่ได้มีการดำเนินการจัดการความรู้ในโรงพยาบาล จากนั้นผู้วิจัยโทรศัพท์ติดตามแบบสอบถามจากผู้ประสานงานของโรงพยาบาลที่ยังไม่ได้รับแบบสอบถามกลับทุก 2 สัปดาห์ ได้รับแบบสอบถามเพิ่มจำนวน 149 ฉบับ รวมระยะเวลาในการเก็บข้อมูล 4 เดือน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 368 ฉบับ ตรวจสอบแล้วพบว่ามีคำตอบครบถ้วนสมบูรณ์จำนวน 362 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 83.80 ของแบบสอบถามทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป มีรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ คำนวณเป็นค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. คะแนนบรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กร วิเคราะห์โดยคำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. คะแนนการจัดการความรู้ขององค์กร วิเคราะห์โดยคำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
4. ความสัมพันธ์ของบรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กรกับการจัดการความรู้ โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's product-moment correlation coefficient)

การแปลผลความสัมพันธ์ของบรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กรกับการจัดการความรู้ มีเกณฑ์ดังนี้ (Polit & Hungler, 1999)

r มีค่า 0	หมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์กัน
r มีค่า ± 1	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์
r มีค่า $\pm 0.01 - \pm 0.29$	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันน้อย
r มีค่า $\pm 0.30 - \pm 0.69$	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันปานกลาง
r มีค่า $\pm 0.70 - \pm 0.90$	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันมาก